

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Filologiczne 1983 z. 18

SPRAWOZDANIA I MATERIAŁY

ANIELA SŁUPECKA

WSP w Bydgoszczy

SPRAWOZDANIE Z SEMINARIUM "LITERATURA I FILOZOFIA"

W dniu 22 maja 1982 roku odbyło się w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy seminarium "Literatura i filozofia" zorganizowane przez Zakład Filologii Rosyjskiej. W spotkaniu, oprócz pracowników WSP w Bydgoszczy, wzięli udział zaproszeni goście z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz WSP w Krakowie. Wygłoszone referaty akcentowały powiązania literatury rosyjskiej z koncepcjami filozoficznymi i tradycjami kultury.

Seminarium rozpoczęła dr Eliza Małek, która wygłosiła referat pt. "Symeon Połocki - z problematyki światopoglądowej baroku rosyjskiego". Przedstawiając w szerokim aspekcie wizję wszechświata w "Ogrodzie wielu kwiatów" autorka wskazała na prace ojców kościoła jako źródło inspiracji twórczej najwybitniejszego przedstawiciela baroku rosyjskiego. Jednocześnie podkreślony został brak związków filozofii XVII-wiecznej z koncepcją filozoficzną Połockiego, którego poezja, tworzona z myślą o pożytku duchowym człowieka, miała pełnić wyłącznie funkcje dydaktyczne.

Prof. dr Ryszard Łużny w referacie "Michał Łunin - dekabrysta. Z rosyjskich "rodowodów" niepokornych" przedstawił interesującą, choć mało znaną postać jednego z uczestników powstania 1825 roku w Rosji. Autor podjął próbę rekonstrukcji osobowości oraz zgłębienia myśli Łunina w oparciu o jego spuściznę pisarską powstałą w okresie zesłania i katorgi /w latach 1836-1840/. Dzieło pisarskie Łunina jest najbardziej dojrzałym i znamienym przejawem myśli dekabrystowskiej okresu powstaniowego. Źródła siły duchowej, psychicznej energii i wewnętrznej niezależności "niepokornego" dekabrysty tkwią w jego po-

stawie światopoglądowo-religijnej. Jednym z przejawów tej postawy była przynależność Lunina do kościoła katolickiego.

Przemyślenia Piotra Czaadajewa i Iwana Kiriejewskiego nad istotą i charakterem katolicyzmu i prawosławia przedstawione zostały w referacie dra Adama Bezwińskiego pt. "Prawosławie czy katolicyzm? Próba odpowiedzi P. Czaadajewa i I. Kiriejewskiego". Obaj myśliciele zgodnie podkreślali decydującą rolę religii w procesie kształtowania oblicza kultury i charakteru narodowego. Różnili się jednak w ocenie roli, jaką w tym procesie spełniły Kościół Rzymski i Cerkiew Prawosławna. W przekonaniu Czaadajewa kościół katolicki był nie tylko motorem postępu Europy, ale również odegrał istotną rolę w zjednoczeniu wszystkich narodów i państw Europy w granicach Świętego Imperium Rzymskiego. Poglądy Iwana Kiriejewskiego na rolę religii i kościoła uległy wyraźnej ewolucji. Od apologii katolicyzmu doszedł Kiriejewski - pod wpływem koncepcji słowianofilskich - do negacji religii katolickiej i rozwijania myśli o wyższości prawosławia.

Doc. dr Józef Smaga /WSP Kraków/ w interesującym referacie "Lew Szestow czyli o filozofii i literaturze" przedstawił poglądy jednego z najwybitniejszych przedstawicieli rosyjskiej myśli filozoficznej przełomu XIX-XX w. Poglądy Szestowa są interesujące nie tylko ze względu na ich powiązania ze światopoglądem dekadencjnym. Zaskłują one na uwagę również dlatego, że są silnie związane z literaturą piękną, która, podobnie jak myśl filozoficzna, stanowiła zasadnicze źródło inspiracji i egzemplifikacji. Literatura piękna jest dlań formą poznania prawdy o człowieku, jego ewolucji, dialektycznych uwarunkowaniach życiowych ideałów. Wśród pisarzy, których Szestow cenił najwyżej, wymienić należy Lwa Tołstoja, Antoniego Czechowa, Fiodora Sołoguba oraz Henryka Heinego. Filozofia krytyczna Szestowa opierała się na odrzuceniu wszelkich konwencji. Wybitny myśliciel dostrzegał w doktrynalnych systemach źródło degradacji życia duchowego, stagnacji i konformizmu.

Mgr Aniela Słupecka w komunikacie "Jeszcze o podtekstach filozoficznych Mistrza i Małgorzaty Bułhakowa" podjęła próbę odczytania koncepcji dualizmu stanowiącej dominantę konstruk-

cyjną utworu. Poprzez analizę mechanizmów postępowania dwóch antagonistycznych postaci - Jeszui i Wolanda uosabiających w powieści filozoficzne kategorie dobra i zła, autorka starała się wykazać, że obie kategorie filozoficzne wypływają ze wspólnego źródła. Woland i Jezua nie są - wbrew pozorom - postaciami przeciwstawnymi. Powieściowy "Zły Duch" zdaje się być sprzymierzeńcem i współnikiem Jeszui.

Z uwagą został wysłuchany referat doc. dra hab. Lucjana Suchanka /UJ/ pt. "Rosyjska filozofia i myśl religijna w ujęciu Czesława Miłosza". Tekst referatu ukazał się w Zeszytach Naukowych WSP w Bydgoszczy /Studia Filologiczne. Zeszyt 16, Bydgoszcz 1983, s. 40-58/. Autor skupił uwagę na tych pracach Czesława Miłosza, w których badana jest z filozoficznego i socjologicznego punktu widzenia treść utworów Fiodora Dostojewskiego, Włodzimierza Sołowjowa, Lwa Szestowa i Borysa Pasternaka. Interpretując myśl religijną i filozofię Dostojewskiego, Miłosz podkreśla wpływ Emanuela Swedenborga i Williama Blake'a na ukształtowanie się światopoglądu autora "Zbrodni i kary". Dzieła Sołowjowa i Szestowa stanowią dla autora "Ziemi Ulro" doskonały pretekst do snucia rozważań o cywilizacji, o roli chrześcijaństwa we współczesnym świecie, o zaniku wiary w Boga-człowieka. Miłosz jako badacz i interpretator cudzych tekstów potrafi wykrywać w nich te zjawiska, które zachowały aktualność dla człowieka drugiej połowy XX w.

Dr Henryk Dubowik w referacie "Polskie utopie literackie" przedstawił rozwój polskiej literatury utopijnej /w tym również "utopii negatywnych", czyli tzw. dystopii/ od momentu powstania w epoce odrodzenia aż do czasów współczesnych. Autor zwrócił uwagę na powiązania między charakterem polskich utopii literackich a sytuacją społeczno-polityczną oraz poglądami etycznymi i filozoficznymi dominującymi w okresie powstawania poszczególnych utworów. W referacie została zawarta ocena polskiej literatury utopijnej na tle światowych osiągnięć omawianego gatunku.

Spotkanie zakończył prof. dr Ryszard Iużny, który w podsumowującym wystąpieniu stwierdził, że seminarium stworzyło korzystne warunki do wymiany informacji i doświadczeń.